



Ի ԱՆՉԱՄԱԿԻՂ

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐՈՒԹՒՒՆՆԵՐԸ

ԿՈՎՅԱՍԻ հայկական խորհրդարանը սկսած է, պաշտօնական թոյլտուութեամբ, գումարումներ ունենալ իր կեդրոնատեղոյն՝ Էջմիածնայ մէջ: — Ամէն երեսփոխան և ամէն թերթ կ'առաջարկէ նոր օրէնքներ, նոր ծրագիրներ՝ կրթական, տնտեսական և ընկերային:

Փաղափարներու բաղխման, հետտրութեան շրջան մ'է, որ յանկարծ կ'ընդհատի. — խորհրդարանը, տուեալ ծրագրէն շեղած ըլլալուն համար, լուծուելու հրաման կ'ընդունի:

Այս դէպքը կարող չէր զուրկ մնալ ազդեցութենէ՝ հայ գրականութեան վրայ. կրակոտ ճառերու՝ կը յաջորդեն հիասթափ յօդուածներ. ուսուսչայ թերթերը,

այժմ, քնարերգական արժէք մ'ունին: — կովկասեան « Պատումներ »-ի միջադէպը պիտի մնայ պատմութեան մէջ, իբր ամբողջական յայտնութիւն հայ ժողովրդի հոգեբանութեան. — կազմել օրէնսդիր մարմին մը, անոր յանձնել բոլոր ներքին գործերու կառավարութիւնը, ամէն իրաւունք՝ որ չէ արձանագրուած պետական օրինագրքին մէջ, և տալ իբր սահման իր իշխանութեան այն կէտը՝ ուր Տէրութեան իրաւունքները կը սկսին, համերաշխութեան երգ ստեղծագործութիւն մ'է դա՝ որ ցոյց տուաւ միանգամայն՝ թէ ինչպէս հայութեան հայեացքը աւելի գաղափարականին վրայ սեւեռուած է, քան իրական պարագայներուն. թէ իբ միտքը որքան յառաջ կը սուրայ՝ անհամեմատ կերպով իր նիւթական քայլերուն: կովկասեան օրաթերթերը, Մշակ, Չուգ, Նոր խօսքեր, Նոր դար, — կը վերադառնան Սահմանադիր ժողովի կենսագրութիւնն ընելու, Պատմական դասեր ստանալու համար:

Պօլսական մամուլը հաճոյական տարեւունք մ'ունի. լեզուորակ օրացոյց Սուրբ Փրկչեան հիանդանոցի Հայոց (1906). այժմութեանց հանրագիտակ մը: Ընտանեաց մէջ սիրալիր ընդունելութիւն մը պիտի գտնէ անշուշտ այսպիսի գրութիւն մը, որ ոչ միայն բարեգործութեան սահմանուած է, այլ, ինչպէս ամէն գիրք՝ — հետաքրքրող և օգտակար, — բարեք մ'է ընթերցող ժողովրդեան:

Քննաւոր կը ներկայացնէ այնտեղ՝ « Միասական բառարան մը ». Թանգարան մ'է եկեղեցական աւարկայներու. նկարագրական մասը աւելի ճոխ է՝ քան նմասականը. աւելի ներկային վրայ կը խօսուի՝ քան անցեալին. նպատակէն զարտուողի պիտի ըլլար արդէն՝ մասնագիտական խորութեանց մէջ յառաջել: Մարգարէական ներընչում մը կ'անցնի, — հզօր ներդաշնակութիւններով — Եղիշե եպիսկոպոս Դոբնակի ցերթուածին մէջէն. Ապրտած երազ մը: Բանաստեղծ է նաև Անայիս, և սակայն ոչ երբէք նոր աշխարհի մը փափազող. զոհ է այս երկրէն, քանի որ, — ամ

բաղդ, — այնտեղ կոխ կայ ու տատապանք: Ռեբեոս Պերպերեան զբական բաժինը կը կատարելագործէ իմաստասիրական ճառով մը՝ « Խօսք »-ին վրայ:

Վիճակագրական ցանկերուն մէջ կը գտնենք լրագիրներու համեմատական ցուցակ մը՝ որ յոյժ պատուաբեր է Պօլսահայոց. մայրաքաղաքին մէջ Սերպիացիք ունին 1 թերթ, Հրեայք՝ 2, Եւրոպացիք՝ 3, Յոյները՝ 6, Թուրքերը՝ 10, ... Հայերը՝ 13: Իւրաքանչիւր թերթի՝ պէտք է դնել համապատասխանող շրջանակ մը՝ ընթերցողներու: Ընդարձակ օրացոյցն ունի թերութիւններ. հոն ոչինչ կը գտնենք Գեղարտեսներու և Բնական գիտերու մասին. և այս՝ կարեւոր պակաս մ'է, երբ կ'ուզուի ամէն տեսակէտով հետաքրքրել և օգտակար ըլլալ:

Պօլսոյ « Նոր զբագէտներու » շրջանակին մէջ փայլուն գիրք մը զբաւած է՝ իր նորավէպերովը, գլխաւորապէս, Ենովք Արմեն: Դիւրագոյն է այժմ գիրք դատել, երբ անոց ամբողջութիւնը կը ներկայանայ այնպէս առաջ՝ նոր հրատարակուած հաւաքածոյքի մը մէջ:

Ենովք Արմեն տենչն ունի, ամենէն առաջ, հոգեբան ըլլալու. կը ձգտի վերլուծման. եթէ չի յաջողիր միշտ նոր պատճառներ գտնելու, կ'անդրադառնայ, զոհէ, նոր երեւոյթներ, և կը յաջողի անոնց պատկերացման մէջ. կեանքը կը դիտէ մարդիկներու և կենդանեաց վրայ: Տաղանդն ունի դիտողի ու նկարչի. ոճը, փոքր աստիճանաւ մ'ուռուցիկ, համեմատական չէ միշտ տեսարաններուն, և իր խօսքը, չափազանց հանդիսաւոր, յաճախ արձակ ցերթուածի մեղեդիին վրայ կ'ընթանայ:

Եւրոպայի հայ գրականութիւնն եւս զուրկ չէ, այս անգամ, նորութիւնէ մը. Երուանդ Օտեան և Շահպազ կը խմբագրեն « կրակ » անուամբ նոր օրաթերթ մը:

ԻՍԲ.

